

DR BRONISŁAW STELMACHOWSKI

Profesor Uniwersytetu Poznańskiego

EGZEKUCJA W SPRAWACH SPADKOWYCH NA ZIEMIACH MOCY OBOWIĄZUJĄCEJ NIEMIECKIEGO KODEKSU CYWILNEGO

Według systemu niemieckiego kodeksu cywilnego spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia się spadku, czyli z chwilą śmierci spadkodawcy (§ 1922 n. k. c.). Jednakże w myśl §§ 1942, 1946 n. k. c. spadek przechodzi na spadkobiercę w ten sposób, że spadkobiercy służy prawo odrzucenia spadku. Tylko Skarb Państwa nie może odrzucić spadku, który przeszedł na niego jako na ustawowego spadkobiercę. Aż do chwili przyjęcia spadku (w rozumieniu § 1943 n. k. c.) połączenie osobistego majątku spadkobiercy ze spadkiem jest tylko tymczasowe.

1. Do tych zasad prawa materialnego jest dostosowane również i postępowanie egzekucyjne. Dlatego też aż do chwili przyjęcia spadku egzekucja roszczeń do masy spadkowej, do których należą zobowiązania spadkowe wymienione w ustępie drugim § 1967 n. k. c, jest dopuszczalna tylko z masy spadkowej, nie zaś z osobistego majątku spadkobiercy.¹ Wynika to z przepisu § 778 niem. proc. cyw., który został utrzymany w mocy przez art. LII przep. wpraw. prawo o sąd. post. egzekucyjnym. Z tego samego przepisu wynika, że, odwrotnie, z powodu własnych zobowiązań spadkobiercy egzekucja z masy spadkowej przed przyjęciem spadku jest również niedopuszczalna. Gdyby więc z powodu zobowiązań spadkowych chciano przed przyjęciem spadku przez spadkobiercę przeprowadzić egzekucję z osobistego majątku spadkobiercy lub gdyby osobiści wierzyciele spadkobiercy z powodu własnych jego zobowiązań chcieli przeprowadzić egzekucję z masy spadkowej, to w obydwóch przypadkach spadkobierca mógłby się temu przeciwstawić. Mógłby więc wnieść skargę na czynności komornika na zasadzie art. 512 k. p. c. albo też wytoczyć powództwo interwencyjne na podstawie

¹ Jeżeli idzie o zajęcie udziału w spadku, por.: Michał Horka: „Zajęcie udziału w spadku” w „Czasopiśmie Adwokatów Polskich”, rocznik 1935, Nr 2 do 3, str. 23 i nast.

art. 567 k. p. c. Spadkobiercę należy tu w odniesieniu do tych mas majątkowych, z których egzekucja jest niedopuszczalna, uważać za „osobę trzecią”.

2. Gdyby wierzyciel uzyskał już przeciwko spadkodawcy tytuł egzekucyjny (art. 526, 527 k. p. c.), należy przy przeprowadzaniu egzekucji uwzględnić dwie możliwości:

a) Pierwsza możliwość polega na tym, że spadkodawca zmarł jeszcze przed rozpoczęciem egzekucji. W takim razie wierzyciel musi uzyskać klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercy. Może to nastąpić na podstawie art. 534 k. p. c.³ Jednakże tu trzeba znowu uwzględnić przepisy prawa materialnego, a mianowicie § 1958 n. k. c, według którego przed przyjęciem spadku nie można przeciwko spadkobiercy dochodzić sądownie roszczenia skierowanego do masy spadkowej. Przed przyjęciem spadku udzielenie klauzuli wykonalności przeciwko spadkobiercy byłoby więc niedopuszczalne. Wierzyciel mógłby jednak na podstawie §§ 1960, 1961 n. k. c. żądać ustanowienia kuratora spadkowego. W myśl ustępu 3 § 1960 i § 1961 n. k. c. ograniczenia wynikające z § 1958 n. k. c, które chronią spadkobiercę, nie odnoszą się do kuratora spadkowego. Przeciwko niemu dopuszczalne jest wydanie klauzuli wykonalności i przeprowadzenie egzekucji. W tym więc przypadku kurator posiada legitymację bierną, a nie ma jej spadkobierca.

Z faktu, że przepisy zawarte w §§ 1958, 1960 i 1961 n. k. c. nie są wymienione w art. LIII k. p. c. nie wynika, aby nie mogły być stosowane w postępowaniu egzekucyjnym. Albowiem art. LIII utrzymuje wyraźnie w mocy tylko przepisy egzekucyjne, zawarte w niemieckim kodeksie cywilnym, gdyż inaczej należałoby je uważać za uchylone. Przytoczone zaś §§ 1958, 1960 i 1961 n. k. c. w istocie swej nie są przepisami egzekucyjnymi, lecz przepisami prawa materialnego, które jednak wywierają wpływ również i na postępowanie egzekucyjne.

b) Druga możliwość zachodzi wtenczas, jeżeli w chwili śmierci spadkodawcy egzekucja już była rozpoczęta. Według prawa niemieckiego rozpoczętą egzekucję można było prowadzić w dalszym ciągu na podstawie klauzuli wykonalności uzyskanej przeciwko spadkodawcy, ale tylko z masy spadkowej. Zagadnienie to było

² Por. „Polski Proces Cywilny”, 1937, str. 760; por. też rocznik 1935, str. 565 oraz rocznik 1936, str. 174.

³ Por. Antoni Wł. Bartz: „III. Klauzula wykonalności w razie przejścia uprawnień lub obowiązku z tytułu egzekucyjnego na inną osobę” w „Czasopiśmie Adwokatów Polskich”, rocznik 1934, Nr 7 do 12, str. 2 i nast.

uregulowane w § 779 n. pr. cyw. Przepis ten nie jest jednak utrzymany w mocy przez art. LII, gdyż polskie prawo przyjęło inny system. A mianowicie w razie śmierci dłużnika następuje na podstawie art. 557 k. p. c. zawieszenie postępowania, które później na wniosek strony interesowanej może być podjęte z udziałem następców prawnych zmarłego. Jeżeli zaś następcy prawni dłużnika są nieznani albo spadku nie przyjmą, sąd na wniosek wierzyciela ustanowi kuratora celem zastąpienia zmarłego dłużnika. Po ustanowieniu kuratora można prowadzić egzekucję w dalszym ciągu na podstawie dotychczasowej klauzuli wykonalności.

3. Położenie prawne zmienia się z chwilą przyjęcia spadku. Z tą chwilą zlewa się majątek spadkowy z osobistym majątkiem spadkobiercy w jedną całość majątkową. Wierzyciele spadkowi mogą teraz żądać zaspokojenia swych roszczeń z całości majątku spadkobiercy, a spadkobierca odpowiada w zasadzie za zobowiązania spadkowe w myśl § 1967 n. k. c. bez ograniczenia. Zasada ta nie obowiązuje jednak bezwzględnie, gdyż tak prawo materialne jak i procesowe udziela spadkobiercy daleko idącej ochrony. Prawo materialne daje spadkobiercy tzw. *ekscepcje odraczające* w rozumieniu §§ 2014 i nast. n. k. c, mające spadkobiercy dać możliwość zorientowania się co do spadku, aby w danym razie mógł on ograniczyć swą odpowiedzialność do masy spadkowej przez zastosowanie odpowiednich środków przewidzianych również w prawie materialnym (por. niżej pod liczbą 4). Jednakże działanie ekscepcyj odraczających jest ograniczone przez przepis procesowy zawarty w § 305 ust. 1 n. pr. cyw., a utrzymany w mocy przez art. XXXI §2 liczba 1 przep. wpraw. k. p. c. oraz przez przepisy egzekucyjne w §§ 782 i 783 n. pr. cyw., które utrzymał w mocy art. LII przep. wpraw. prawo o sąd. post. egzek. Albowiem według § 305 ust. 1 n. pr. cyw. powołanie się na ekscepcje odraczające w myśl §§ 2014 i 1015 n. k. c. nie wyklucza zasądzenia spadkobiercy, lecz ma tylko to znaczenie, że sentencja wyroku winna zawierać zastrzeżenie ograniczonej odpowiedzialności spadkobiercy. Takie zastrzeżenie nie zawiera jeszcze w sobie merytorycznego orzeczenia, że spadkobierca odpowiada tylko ograniczenie, czyli tylko spadkiem, lecz uwzględnia jedynie najkorzystniejszą dla spadkobiercy sytuację prawną, wynikającą dla niego z powołania się na ekscepcje odraczające. Jeżeli sentencja wyroku zgodnie z § 305 ust. 1 n. pr. cyw. tego rodzaju zastrzeżenie zawiera, to spadkobierca może na zasadzie § 782 n. pr. cyw. żądać, aby na czas trwania terminów zakreślonych w §§ 2014 i 2015 n. k. c. egzekucję ograniczono do takich czynności, które są dopuszczalne w po-

stępowaniu zabezpieczającym (art. 837 i nast. k. p. c.).⁴ Dalej trzeba zaznaczyć, że z § 783 n. p. cyw. wynika, iż osobistych wierzycieli spadkobiercy ustawa traktuje tak samo jak wierzycieli spadkowych. Żądanie ograniczenia egzekucji w tych przypadkach następowало według prawa niemieckiego w myśl § 785 n. p. c. przez wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego w rozumieniu § 767 n. p. cyw. Tego przepisu polskie prawo egzekucyjne nie przejęło. Według prawa polskiego wystarcza i jest możliwa tylko skarga na czynności egzekucyjne komornika na zasadzie art. 512 k. p. c. Warunki dopuszczalności powództwa z art. 566 k. p. c. nie zachodzą. Ochrona dłużnika na podstawie art. 512 k. p. c. jest też w zupełności wystarczająca.⁵

4. Poza ekscepcjami odraczającymi spadkobierca może powołać się również i ogólnie na ograniczenie swej odpowiedzialności. Kiedy ograniczenie takie następuje, wynika z przepisów prawa materialnego (por. § 1975 łącznie z § 1994 i § 2005; § 2006; dalej również i § 1990, a także § 1973⁶ n. k. c.). Jeżeli więc pozwany jest zasądzony jako spadkobierca dłużnika, może on na zasadzie § 780 n. p. cyw., który to przepis jest utrzymany w mocy przez art. LII przep. wpraw. pr. o sąd. post. egzek., żądać ograniczenia swej odpowiedzialności. Prawo to służy mu jednak tylko wtedy, jeżeli odpowiednie zastrzeżenie zawarte jest w sentencji wyroku. W postępowaniu zaś egzekucyjnym ograniczenia tego tak długo się nie uwzględnia, dopóki spadkobierca z powołaniem się na swą ograniczoną odpowiedzialność nie wniesie zarzutów przeciwko egzekucji. Wynika to z § 781 n. p. cyw., który jest również przez art. LII k. p. c. utrzymany w mocy. Chcąc więc korzystać z ograniczenia odpowiedzialności spadkobierca musi jeszcze w postępowaniu procesowym przed wydaniem wyroku powołać się na służącą mu ekscepcję ograniczonej odpowiedzialności. Sąd zaś powinien w sentencji wyroku wypowiedzieć, że spadkobierca odpowiada tylko ograniczenie. Gdyby wyrok ograniczenia takiego nie zawierał, odpadłoby z prawomocnością wyroku wszelkie ograniczenie odpowiedzialności. Wyjątkowo tylko zastrzeżenie takie jest niepotrzebne w przypadkach wymienionych w ustępie 2

⁴ W myśl zasady art. XVIII przep. wpraw. pr. o sąd. post. egzek. należy tu stosować art. 851 i nast. k. p. c.

⁵ Por. Stein-Jonas: „Die Zivilprozessordnung für das Deutsche Reich”, 12/13 wydanie, komentarz do § 785, gdzie autor, krytykując przepis tego paragrafu, wyraża zdanie, że wystarczałoby przypomnienie z § 766 n. p. c., które odpowiada skardze z art. 512 k. p. c.

⁶ Por. Komentarz radców Sądu Rzeszy, uwaga 2 do § 2973 n. k. c. oraz Stein-Jonas: uwaga 1 do § 780 n. p. cyw.

§ 780 n. p. cyw. Pomimo że zastrzeżenie jest w wyroku zawarte lub niepotrzebne, spadkobierca w razie egzekucji musi na swe prawa się powołać, w przeciwnym bowiem razie egzekucja mogłaby być przeprowadzona bez względu na ograniczoną odpowiedzialność spadkobiercy. Również i w tym przypadku spadkobierca może wnosić zarzuty przeciwko egzekucji tylko za pomocą skargi na czynności komornika na podstawie art. 512 k. p. c.

Jeżeli egzekucję rozpoczęto zanim w myśl przepisów prawa materialnego nastąpiło ograniczenie odpowiedzialności, wówczas spadkobierca może, jeżeli nakazano zarząd spadku lub ogłoszono upadłość masy spadkowej, żądać uchylenia czynności egzekucyjnych dokonanych na rzecz wierzyciela spadku w odniesieniu do majątku osobistego. Prawo takie daje spadkobiercy przepis § 784 n. p. c., który również jest utrzymany w mocy przez art. LII przep. wpraw. pr. o sąd. post. egz. Żądanie uchylenia odnośnych czynności egzekucyjnych spadkobierca winien popierać za pomocą skargi na czynności komornika w myśl art. 512 k. p. c. Takie samo prawo służy spadkobiercy również i w przypadku § 1973 n. k. c. jak i w przypadku § 1990 n. k. c.⁷ Wierzyciel może jednak przeprowadzić dowód, że zachodzi jeden z wyjątkowych przypadków nieograniczonej odpowiedzialności spadkobiercy (§§ 1994, 2005, 2006 n. k. c.) lub że ustanowiono zarząd spadku, mimo że to było niedopuszczalne (§ 2013 n. k. c.⁸).

5. W razie dokonanego już przyjęcia spadku trzeba jeszcze odmiennie traktować okres czasu aż do chwili przeprowadzenia działań spadkowych w tych przypadkach, gdzie wchodzi w rachubę kilku spadkobierców. Według niem. kod. cyw. wszyscy spadkobiercy tworzą wspólność niepodzielnej ręki (§ 2032 i nast. n. k. c.). Chcąc więc przeprowadzić egzekucję z masy spadkowej przed jej podziałem, trzeba uzyskać wyrok przeciwko wszystkim spadkobiercom. Wymaga tego przepis § 747 n. p. cyw., utrzymany w mocy przez art. LII przep. wpraw. pr. o sąd. post. egz. Nic wynika z tego, aby wszystkich spadkobierców trzeba było pozywać w jednym pozwie. Jeżeli jednak pozwano ich wspólnie (§ 2059 ust. z n. k. c.), wówczas zachodzi spółczestnictwo jednolite w rozumieniu § 2 art. 70 k. p. c.

⁷ Tak samo: Stein-Jonas: Uwaga 1 do § 784 n. p. cyw.

⁸ Por. Planck: Komentarz do niem. kod. cyw., uwaga 2 do § 2013 oraz Stein-Jonas: uwaga 1 do § 784 n. p. cyw.

⁹ Por. orzeczenie niem. Sądu Rzeszy w tomie 68, str. 221 oraz w tomie 71, str. 369; por. też orzeczenie w tomie 93, str. 293. — Ponadto por. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, teza Nr 305, str. 214.

6. a) Położenie prawne zmienia się, jeżeli spadkodawca ustanowił wykonawcę testamentu (§2197 n. k. c.). Albowiem wykonawcy testamentu służy w zasadzie nie tylko prawo zarządu spadkiem, lecz również i prawo wzięcia spadku w posiadanie oraz rozrządzania przedmiotami należącymi do spadku (§ 2205, por. jednak § 2208 n. k. c.); ponadto służy mu prawo sądowego dochodzenia praw, podlegających jego zarządowi (§ 2212 n. k. c.). Jeżeli wierzyciel chce dochodzić swych praw w odniesieniu do spadku, nad którym ustanowiono wykonawcę testamentu, to może wytoczyć powództwo nie tylko przeciwko wykonawcy testamentu, lecz może to uczynić również i przeciwko spadkobiercy (§ 2213 zdanie 1 n. k. c.). Przy tym trzeba odróżniać. Jeżeli spadek podlega zarządowi wykonawcy testamentu, to do przeprowadzenia egzekucji ze spadku konieczny jest, ale i wystarcza, wyrok przeciwko wykonawcy testamentu. Wynika to z § 748 n. p. cyw., który to przepis jest utrzymany w mocy przez art. LII przep. wpraw. pr. o sąd. post. egz. Wyrok uzyskany tylko przeciwko spadkobiercy, a nie również i przeciwko wykonawcy testamentu nie byłby wystarczającym tytułem, gdyż nie miałyby skutków prawnych w stosunku do wykonawcy testamentu i nie mógłby być podstawą do przeprowadzenia egzekucji z masy spadkowej (por. też § 327 n. p. cyw. utrzymany w mocy przez art. XXXI przep. wpraw. k. p. c.). Inaczej sprawa byłaby wtenczas, gdyby wykonawcy testamentu prawo zarządu nie służyło (por. § 2208 n. k. c.). W takim przypadku wykonawca testamentu nie miałby legitymacji do prowadzenia procesu i nie mógłby sprzeciwić się egzekucji prowadzonej na podstawie wyroku uzyskanego przeciwko spadkobiercy (§ 2213 n. k. c.). Wreszcie możliwa jest i taka sytuacja, że prawo zarządu wykonawcy testamentu jest ograniczone do poszczególnych przedmiotów spadkowych, co dopuszcza § 2208 n. k. c. W takim przypadku, jakoteż gdy wierzyciel dochodzi w powództwie roszczenia o zachówek (§ 2303 i nast. n. k. c.), w którym to procesie legitymację bierną posiada tylko spadkobierca (§ 2213 ust. 1 zd. 3 n. k. c.), konieczny jest tytuł podwójny, a mianowicie wyrok przeciwko spadkobiercy na świadczenie oraz wyrok przeciwko wykonawcy testamentu na poddanie się egzekucji (§ 748 ust. 2 i 3 n. p. cyw.). Ale i w przypadku, gdy wykonawcy testamentu służy prawo pełnego zarządu, wierzyciel może dochodzić swych praw nie tylko w ten sposób, że żąda zasądzenia tak wykonawcy testamentu jak i spadkobiercy na świadczenie, lecz może też żądać od spadkobiercy świadczenia, a od wykonawcy testamentu poddania się egzekucji. Wynika to z ustępu 3 § 2213 n. k. c. Wszystkie

te procesy przeciwko spadkobiercy i wykonawcy testamentu mogą być prowadzone w jednym powództwie, lecz można też wytoczyć powództwa oddzielne. Przy tym trzeba zaznaczyć, że dochodzenie praw przez wierzyciela przeciwko wykonawcy testamentu nie jest uzależnione od tego, aby spadkobierca spadek już przyjął; wytoczenie tych powództw jest więc dopuszczalne nawet przed przyjęciem spadku przez spadkobiercę, wymaga się tylko, aby nastąpiło już rozpoczęcie urzędowania przez wykonawcę testamentu w rozumieniu § 2202 n. k. c. (por. § 2213 ust. 2, wykluczający w odniesieniu do wykonawcy testamentu stosowanie przepisu § 1958 n. k. c.).

We wszystkich wspomnianych wyżej przypadkach szło o wyroki zapadłe na rzecz wierzycieli spadkowych a przeciwko spadkobiercy. Gdyby jednak wytoczono powództwa przeciwko spadkobiercy samemu, o ile to w myśl § 2213 n. k. c. jest dopuszczalne, a spadkobierca w procesie tym uzyskał korzystny dla siebie wyrok prawomocny, to na taki wynik procesu mógłby się powołać również i wykonawca testamentu, gdyż z procesu przeciwko spadkobiercy wynikałoby, że roszczenie wierzyciela skierowane do spadku jest nieuzasadnione, wobec czego masa spadkowa nie odpowiada. Jeżeli zaś w myśl § 2213 n. k. c. wierzyciel ma prawo wyboru, czy wytoczyć proces przeciwko spadkobiercy, czy też przeciwko wykonawcy testamentu, to w razie wytoczenia procesu przeciwko spadkobiercy i prawomocnego rozstrzygnięcia na rzecz spadkobiercy, wykonawca testamentu mógłby również i w tym przypadku powołać się na prawomocność wyroku, gdyż i tutaj ustalono by prawomocnie, że dług spadkowy nie istnieje.

Widzimy więc, że wykonawca testamentu, pomimo że piastuje urząd swój zupełnie samodzielnie i niezależnie od spadkobiercy, co wynika z § 2211 i 2212 n. k. c, w niektórych jednak przypadkach reprezentuje spadkobiercę walcząc o jego prawa. Ale właśnie dlatego konieczny był też przepis ustalający, jak dalece prowadzenie procesu przez wykonawcę testamentu wywiera skutek prawny w odniesieniu do spadkobiercy. Zagadnienie to reguluje § 327 n. p. cyw. utrzymany w mocy przez art. XXXI przep. wpraw. k. p. c. A zatem wyrok wydany w sprawie między wykonawcą testamentu a osobą trzecią w odniesieniu do prawa podlegającego zarządowi wykonawcy testamentu wywiera skutek prawny również i w odniesieniu do spadkobiercy. Przy takich procesach, co do których według § 2212 n. k. c. istnieje wyłączna legitymacja wykonawcy testamentu, wyrok jest więc prawnie skuteczny wobec spadkobiercy. Dlatego wyrok taki może być przeciwko spadkobiercy egzekwowany. Przy tym należy stosować przepis ustępu 2 § 728 n. p. cyw..

który jest utrzymany w mocy przez art. LII przep. wpraw. pr. o sąd. post. egz. Ponieważ jednak przepisy § 727 n. p. cyw., na które powołuje się § 728 n. p. cyw., nie są przez ustawę polską utrzymane w mocy, więc należy w myśl zasady wyrażonej w art. XVIII stosować art. 534 k. p. c. Na tej podstawie można uzyskać klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercy i przeprowadzić egzekucję pomimo istnienia zarządu wykonawcy testamentu. Taki sam skutek wywiera w myśl ustępu 2 § 327 n. p. cyw. wyrok o roszczenie przeciwko spadkowi, jeżeli wykonawcy testamentu służy w myśl przepisów prawa materialnego (§ 2213 n. k. c.) prawo do prowadzenia procesu. Jeżeli prawo takie posiada, to wyrok posiada prawną skuteczność w stosunku do spadkobiercy i może być podstawą do egzekucji w myśl § 728 ust. 2 n. p. cyw.

Wreszcie należy jeszcze uwzględnić przypadek, gdy wierzyciel uzyskał wyrok jeszcze za życia spadkodawcy. W takim przypadku nie jest potrzebne wytaczanie nowego procesu przeciwko wykonawcy testamentu, lecz można na podstawie § 749 n. p. cyw., utrzymanego w mocy przez art. LII przep. wpraw. pr. o sąd. post. egz., uzyskać klauzulę wykonalności przeciwko wykonawcy testamentu podobnie jak przy następstwie prawnym (art. 534 k. p. c.).

b) W odniesieniu do masy spadkowej może być też zarządzona dzona kuratela spadkowa lub ustanowiony zarząd spadku.

aa) Kuratelę spadkową zarządza sąd celem ochrony masy spadkowej przez czas trwania niepewności, komu spadek ostatecznie przypadnie (§ 1960 n. k. c.). Kurator spadku nie jest zastępcą masy spadkowej, lecz zastępcą nieznaną jeszcze osoby, czyli tego, kto ostatecznie uznany zostanie za spadkobiercę; zadanie jego polega na tym, aby chronił spadek dla spadkobiercy i w tych granicach jest ustawowym zastępcą spadkobiercy. Zarząd spadku służy mu w granicach określonych przez sąd (§§ 1960 i 2017 n. k. c.; § 991 ust. 2 n. p. cyw. łącznie z art. XXXI § 1 liczba 6 przep. wpraw. k. p. c.). Kurator spadku posiada czynną i bierną legitymację do prowadzenia procesów, o ile dotyczą one masy spadkowej, nawet gdyby chodziło o roszczenia z zapisów, zleceń i zachowków. Prawomocny wyrok uzyskany przeciwko kuratorowi spadku jest prawnie skuteczny również i w odniesieniu do spadkobiercy, gdyż w procesie kurator spadku był zastępcą

¹⁰ Por. orzeczenie sądu Rzeszy w tomie 50, str. 394 i w tomie 106, str. 46 i uast.; por. też Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, teza Nr 291. str. 205 oraz teza Nr 294, str. 207.

ustawowym spadkobiercy. Jeżeli przeciwko kuratorowi spadku zapadł wyrok, a następnie spadkobierca spadek przyjął, to do egzekucji przeciwko spadkobiercy nie potrzeba nowej klauzuli wykonalności, gdyż kurator spadku działał jako jego ustawowy zastępca.¹¹

W postępowaniu egzekucyjnym kurator spadku, któremu służy prawo zarządu, może tak samo jak spadkobierca powoływać się na *ekscepcje odraczające* (§ 2017 n. k. c.). O ile zaś idzie o powołanie się przez spadkobiercę na ograniczenie odpowiedzialności, to odnośne zastrzeżenie w wyroku nie jest potrzebne, jeżeli ustanowiono kuratora spadku (§ 780 ust. 2 n. p. cyw.), gdyż kurator taki nie może zrzec się prawa żądania ograniczenia odpowiedzialności (§ 2012 ust. 1 zdanie 3 n. k. c.).

bb) Inaczej przedstawia się stanowisko prawne *zarządcy spadku* (§ 1975 i nast. n. k. c.). Zarząd spadku ma na celu stworzenie lepszych warunków dla zaspokojenia wierzycieli. Z chwilą ustanowienia zarządu spadku następuje tak jak przy ogłoszeniu upadłości spadku rozdział między masą spadkową a osobistym majątkiem spadkobiercy. Toteż zarządca spadku nie jest zastępcą ustawowym spadkobiercy, lecz piastuje urząd podobnie jak syndyk i jest odpowiedzialny wobec wierzycieli spadku (§ 1985 n. k. c.). Z chwilą ustanowienia zarządu spadku spadkobierca traci uprawnienie do zarządu spadkiem i do rozrządzania nim (§ 1984 n. k. c.). Równocześnie traci legitymację czynną do prowadzenia procesu o roszczenia należące do spadku. Czynności prawne dokonane przez spadkobiercę po ustanowieniu zarządu spadku nie miałyby w stosunku do wierzycieli spadkowych skutków prawnych (§ 1984 ust. 1 zdanie 2 n. k. c. łącznie z art. 20 i 24 polskiego prawa upadłościowego i z art. III przep. wpraw. to prawo). Spadkobierca traci również i legitymację bierną; roszczenia skierowanego do spadku można dochodzić tylko przeciwko zarządcy spadku (§ 1984 ust. 1 zdanie 3 n. k. c.). Wskutek ustanowienia zarządu spadku wierzyciele *osobiści* spadkobiercy tracą prawo do zaspokojenia się ze spadku; w szczególności są niedopuszczalne czynności egzekucyjne oraz zajęcia w postępowaniu zabezpieczającym (§ 1984 ust. 2 n. k. c, utrzymany w mocy przez art. LII przep. wpraw. pr. o sąd. post.

¹¹ Tak samo *Eccius*: „Haftung der Erben für Nachlassverbindlichkeiten“ w Gruchota „Beiträge zur Erläuterung des deutschen Rechts“, tom 13, str. 603, 610. Innego zdania jest Komentarz radców Sądu Rzeszy w uwadze 5 do § 1960 n. k. c. z powołaniem się na przepis § 750 n, p. cyw., który nie został jednak przejęty przez polską procedurę (por. art. III przep. wpraw. pr. o sąd. post. egzek.).

egz.).¹² Czynności egzekucyjne wierzycieli osobistych, dokonane przed ustanowieniem zarządu spadku, są nadal skuteczne; jednakże zarządcy spadku służy na podstawie § 784 ust. 2 n. p. cyw. prawo żądania uchylecia wszelkich aktów egzekucji.

c) Wykonawca testamentu, kurator spadku i zarządca spadku są też uprawnieni do postawienia wniosku, mającego na celu wywołanie celem wykluczenia wierzycieli spadku w rozumieniu § 1970 n. k. c. (§ 991 n. p. cyw. utrzymany w mocy przez art. XXXI § 2 liczba 6 przep. wpraw. k. p. c.; do tego § 1985 ust. 2 łącznie z § 1980 ust. 2 n. k. c.). Jednakże wykonawcy testamentu służy prawo to dopiero po przyjęciu spadku przez spadkobiercę (§ 991 ust. 3 n. p. cyw.).

7. Specjalne zagadnienia powstają w razie ustanowienia spadkobiercy następnego w rozumieniu § 2100 i nast. n. k. c. Albowiem spadkobierca uprzedni i spadkobierca następny są łącznymi sukcesorami tego samego spadku, ale w ten sposób, że czasowo następują po sobie. Spadkobierca następny nie jest więc dzieścim spadkobiercy uprzedniego. Dlatego spadkobierca uprzedni może rozrządzać przedmiotami spadku, o ile ustawa go w tym wyraźnie nie ogranicza (§ 2112 n. k. c.). Jest on też legitymowany do prowadzenia procesu. Wyrok wydany między spadkobiercą uprzednim a osobą trzecią w sprawie roszczenia skierowanego przeciw spadkobiercy uprzedniemu jako dzieścicowi lub dotyczący przedmiotu podlegającego dzieściczeniu następnemu, ma skutek prawny na rzecz spadkobiercy następnego, jeżeli stał się prawomocnym przed rozpoczęciem dzieściczenia następnego. Wynika to z § 326 ust. 1 n. p. cyw. utrzymanego w mocy przez art. XXXI § 2 liczba 1 przep. wpraw. k. p. c. Przeciwnie spadkobiercy następnemu wyrok taki, o ile dotyczy przedmiotu podlegającego dzieściczeniu następnemu, posiada skutek prawny tylko wtenczas, jeżeli spadkobierca uprzedni był uprawniony do rozrządzania odnośnym przedmiotem bez zezwolenia spadkobiercy następnego (§ 326 ust. 2 k. p. c.). Jeżeli tego rodzaju wyroki zapadły ze skutecznością prawną wobec spadkobiercy następnego, to w myśl § 728 ust. 1 n. p. cyw. utrzymanego w mocy przez art. LII przep.

¹² Wyraźne utrzymanie w mocy nastąpiło z uwagi na to, że idzie tu o przepis o charakterze egzekucyjnym. Ustęp 1 obowiązuje jako przepis prawa materialnego. — Por. też Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, teza 300, str. 210.

¹³ Przekład urzędowy niem. proc. cyw. mylnie tłumaczy niemieckie określenie „für den Nacherben" przez „wobec spadkobiercy następnego". Ustęp pierwszy § 326 n. p. cyw. ma na myśli tylko wyroki zapadłe na korzyść spadkobiercy uprzedniego.

wprow. pr. o sąd. post. egz. do udzielenia tytułu wykonawczego na rzecz spadkobiercy następnego i przeciwko niemu należy odpowiednio stosować przepisy art. 534 k. p. c. (art. LII przep. wprow. pr. o sąd. post. egz. nie utrzymał w mocy § 727 n. p. cyw., wobec tego należy w myśl art. XVIII tychże przepisów stosować art. 534 k. p. c.).¹⁴

8. W łączności z sprawami spadkowymi stoi też zagadnienie roszczenia o zachówek (§ 2303 i nast. n. k. c.). Według systemu niemieckiego kodeksu cywilnego z prawa do zachowku wypływa osobiste roszczenie o zapłatę pewnej kwoty pieniężnej. Dłużnikiem roszczenia a zachówek jest spadkobierca (§ 2303 łącznie § 2317 n. k. c.). Uprawniony do zachowku uzyskuje z chwilą otwarcia się spadku roszczenie o zachówek wobec spadkobiercy i to jako wierzyciel spadkowy (§ 2317 ust. 1 n. k. c.). Roszczenie to może być przelane na inną osobę i może przejść na spadkobiercę (§ 2317 ust. 2 n. k. c.). Jednakże roszczenie to w myśl art. LVI przep. wprow. pr. o sąd. post. egz. można zająć tylko wtenczas, gdy je przyznano w umowie lub wytoczono już o to roszczenie proces (por. art. 210 k. p. c.). Jeżeli ustanowiono wykonawcę testamentu, to według § 748 ustępu 3, utrzymanego w mocy przez art. LII przep. wprow. pr. o sąd. post. egz., do przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego konieczny jest wyrok tak przeciwko spadkobiercy jak i przeciwko wykonawcy testamentu. Ponieważ jednak roszczenia o zachówek można dochodzić tylko przeciwko spadkobiercy, nawet gdyby wykonawcy testamentu służył zarząd spadku (§ 2213 ust. 1 zdanie 3 n. k. c.), więc spadkobierca musi być zasądzony na świadczenie. Wobec wykonawcy testamentu trzeba uzyskać wyrok na poddanie się egzekucji.

¹⁴ W postępowaniu wywoławczym celem wykluczenia wierzycieli spadku § 998 n. p. cyw. rozszerza skuteczność wywołania dokonanego przez spadkobiercę uprzedniego również i na spadkobiercę następnego.